

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. V. De Restitutione facienda ob furtum, rapinam, necnon ob spiritualia
damna alteri illata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

minitatis, aut innocentis. Solum itaque secretum sacramentale in nullo casu revelandum est; Secretum vero naturale revelari debet in casu dicto, etiamsi committens secretum dicat illud manifestare sub sigillo Confessionis, quando revera non habet animum confitendi, nec recipiendi Sacramentum Pœnitentiæ.

ARTICULUS V.

De Restitutione facienda ob furtum, rapinam, necnon ob spiritualia damna alteri illata.

- I. Furtum specie differt a Rapina; hæc enim superaddit furto violentiam, & injuriam personalem.
- II. Excusatur a mortali, qui rem alienam accipit, quando dominus est solum invitus quoad modum, non quoad substantiam.
- III. Ratihabitio de futuro, seu licentia præsumpta excusat a furto, & Religiosum a vitio proprietatis; Sed ea non sufficit ad sacramentaliter absolvendum, aut ad dispensandum.
- IV. Votum paupertatis comparatur cum licentia, tanquam cum conditione; lex vero comparatur cum dispensatione, tanquam cum ejus destruetivo.
- V. Quantitas requisita ad furtum mortale varia est pro varietate Personarum, quæ damnificantur. Aliquando acus a sartore ablati fert damnificationem gravem, esto furtulum istud in ratione furti non sit grave, nec trahat excommunicationem latam contra furantes.
- VI. Num peccet mortaliter, qui post completam materiam notabilem, parum aliquid iterum furatur?
- VII. Num teneatur ad restitutionem sub gravi, qui advertit se per plurima furtula venialia pervenisse ad mate-

riam notabilem, quin sit factus divior?
VIII. Quid si plures modicum quid surripiendo damnum notabile eidem inferant, advertendo dumtaxat, sed non concurrendo ad aliorum furtula? Si adversus istos feratur excommunicatio, quare sub gravi teneantur restituere modicum, quod surripuerunt?

IX. In gravi necessitate differri probabiliter potest restitutio; sed non licet furari, nisi necessitas sit extrema, aut valde gravis, seu extrema affinis.

X. Famuli, alique inservientes non possunt occulte ab Heris suis surripere, quod ipsi judicant deberi ultra salarium, nisi id sit manifestum, & citra controversiam.

XI. Quid possint filii a Parentibus occulte surripere citra mortale tam de bonis Profecitius, quam de Adventitiis? Etenim Castrensia, seu quasi Castrensia ad filios spectant.

XII. Uxor quandonam mortaliter peccat surripiendo aliquid de bonis mariti, aut de bonis communibus, quæ scilicet percipiuntur de fructibus dotis, & Arrharum?

XIII. Qui sine vi, & fraude induxit aliquem ad culpam, aut retraxit illum ab ingressu in Religionem, peccavit dumtaxat contra charitatem; at peccat contra justitiam, & ad restitutionem damnorum teneatur, si id faciat per vim, aut fraudulenter, aut si quomodocumque inducat alium ad damnificandum.

I. **F**urtum est Ablatio rei alienæ invito rationabiliter domino; Rapina vero est Ablatio rei alienæ per violentiam, sive quia dominus omnino dissentit, sive quia per vim, & metum consentit. Specie differt furtum a rapina, quia diversa est injuria, quæ irrogatur domino, auferendo illi rem suam occulte, ac auferendo per vim.

vim. Ex genere suo utrumque est mortale, nisi excuset parvitas materiae, aut indeliberatio, aut etiam si dominus rei, quam quis furatur, sit solum invitus quoad modum, non quoad substantiam; Verbi gratia, si non ægre ferat, quod res, quæ auferatur, evadat furantis, sed solum ægre ferat rem illam non peti, vel accipi ad ludum; &c.

II. Ex quo fit, quod filius clam accipiens aliquid a Patre, & uxor a marito, amicus ab amico, &c., non peccat mortaliter, quando verosimiliter ob justam causam creditur dominus illud concessurus, si peteretur, quia scilicet dominus in tali casu non censetur invitus quoad substantiam, sed quoad modum. Ita Rebel., Molin., Sa, Navar., & alii apud Bonac. hic quaest. 8. num. 6.

III. Gerunda pag. 145. ex Suar. tom. 3. de Relig. lib. 8. cap. 11. advertit, ratihibitionem hanc de futuro excusare a mortali tam eum, qui sibi aliquid vindicat a domino tantum quoad modum invito, quam Religiosum, qui propter hujusmodi ratihibitionem Superioris aliquid sibi arrogat, (dummodo, ut advertit Lug. disp. 3. de Justitia num. 125. Superior ratione modi, qui displicet, non sit etiam invitus quoad substantiam, seu quoad modum non sit invitus notabiliter) non vero eum, qui sacramentaliter absolveret putans probabiliter, quod Superior jurisdictionem concederet, si peteretur; aut eum, qui duceret conjugineam in quarto gradu credens, quod Pontifex facile dispensaret. Disparitas est, quia in primo casu actio non est absolute prohibita, & contra legem, sed est tantum prohibita, si fiat sine voluntate domini, aut superioris, atque adeo est solum prohibita secundum quid: In secundo vero casu actio est prohibita simpliciter; unde in primo casu tantum requiritur

licentia, in secundo requiritur collatio jurisdictionis, ac dispensatio: Per licentiam autem lex non destruitur, sed sub tali conditione obligat; Per dispensationem vero lex veluti destruitur, unde ad dispensationem, sicut etiam ad conferendam jurisdictionem requiritur ratihabitio de presenti; ad licentiam vero satis est ratihabitio de futuro, seu licentia solum praesumpta, ut constat ex usu, & consuetudine: Et ratio ulterior est ex eodem Lug., quia ad vitandum furtum, & ad vitandam in Religioso transgressionem voti paupertatis sufficit, quod dominus, aut superior non sit invitus; Contra vero ad conferendam Sacerdoti jurisdictionem, & ad dispensandum in lege requiritur positivus consensus Superioris; & ideo sicut declinatur furtum, si dominus non sit invitus, ita declinatur transgressio voti paupertatis, si superior non sit invitus, seu si non ægre ferat rei usurpationem; quod tamen ad valide absolvendum, & ad dispensationem in lege non sufficit.

IV. Constat hoc etiam, quia votum paupertatis comparatur cum licentia, tanquam cum conditione, & circumstantia; nam non sit votum nihil habendi, sed nihil habendi sine licentia: Econtra lex cum dispensatione comparatur tanquam cum destructivo legis prohibentis, ut proinde dispensatio dicatur esse vulnus legis.

V. Queritur nunc primo, Quanam quantitas ad furtum mortale requiratur?

Respondeo, illam quantitatem requiri, quæ infert grave damnum, aut privat notabili utilitate. Hæc autem varia est pro varietate personarum, quibus tale damnum irrogatur: Regulariter in personis, quæ vivunt ex redditibus, ut sunt communes divites, probabiliter quatuor regales circiter sunt magna quantitas, quia deserviunt ad comparandum proprium victum tenuem

num unius diei; Dixi circiter, quia aliquis potest pati notabile damnum etiam a tribus regalibus, & aliquis forte nec a quinque; Unde Laym. hic, & Marchant. apud Dian. in summa cum aliis apud Croix putant, universim quantitatem sufficientem ad furtum mortale esse victum unius diei ejus personæ, a qua quis furatur. Quare in personis, quæ se sustentant suo artificio, & opera, sunt probabiliter duo regales circiter, quia isti sunt pretium laboris unius diei, & sufficienti ad comparandum victum pro uno die; In iis vero, qui mendicant, unus dumtaxat regalis, & aliquando dimidius potest esse materia gravis, quia potest iis inservire pro victu unius diei. Unde fit, quod respectu Regis, vel personæ prædivitis duo, vel unus aureus possit esse materia gravis, quatenus sufficienti ad victum iis consentaneum unius diei, aut ad stipendium menstruum unius militis, aut infimi famuli.

Notandum tamen, quod si quis auferat acum, verbi gratia a sartore, ex cuius ablatione Sartor magnum habet damnum, eo quod multos dies ab opere desistat, in tali casu furans acum non peccat mortaliter ratione furti, (etenim furatur materiam secundum se parvam respectu sartoris) sed peccat mortaliter ratione injustæ damnificationis; unde peccat graviter contra iustitiam damnificando, non vero furando: Eodem modo si quis auferat fructum valde charum domino, ex cuius ablatione magnam capit tristitiam, peccat solum mortaliter contra charitatem; Et ideo non incurritur in his casibus excommunicatio, si forte lata sit contra furantes.

Notandum secundo, quod major requiratur quantitas, (videlicet dimidio major ex Tambur. lib. 8. tract. 2. cap. 3., & aliquando duplo major) si quis a pluribus aliquid furetur, vel si pluribus vicibus paulatim ab eodem;

Et major quantitas requiritur, si quis paulatim ab eodem aliquid furetur: post longum tempus, quam si post breve, ut patet; quia minus damnum infert sic furando. Pariter major quantitas requiritur in furtis filiorum, & Religiosorum, præsertim circa esculenta, quia domini respectu istorum sunt minus inviti. Unde Sanch. apud Tambur. lib. 8. tract. 2. cap. 4., & Dian. part. 1. tract. 6. resol. 36. in furtis Religiosorum requirunt quatuor argenteos; & Ledesin. octo, vel novem, si semel, aut bis in anno sumantur, & Monasterium sit locuples: Et Henr. apud Dian. part. 5. tract. 5. resol. 34. permittit uxori, ut possit vigesimam partem reddituum mariti expendere; quod etiam docet Bannez apud Tambur. lib. 8. tract. 2. cap. 3., cui tamen id laxum videtur. Præterea Molin., & Less. apud Laym. hic putant non esse mortale, si filiusfamilias a Patre divite duos, vel tres aureos furetur; Et Sal. docet, filium unicum a patre habente aureos annuos mille, & quingentos posse absque mortali furari viginti, vel triginta quotannis, ut notat Tambur. lib. 8. tract. 2. cap. 3. num. 3. Et eodem modo Laym. num. 6. ex Sanch., Molin., & aliis docet, quod si quis per temporum intervalla, videlicet per quatuor annorum spatia absque ditescendi proposito furetur vel duos, aut tres aureos a pluribus, vel aureum ab eodem, non videatur devenire ad mortale. Quamvis autem Rebel. apud Tambur. lib. 8. tract. 2. cap. 3. §. 1. num. 3. putet magnum reputari intervallum quatuor annorum, Sanch. unius anni, alii sex mensium, alii unius mensis, alii quindecim dierum, tamen regula prudentiæ est melior, spectata quantitate furtuli, & conditione personæ.

VI. Quæritur secundo, An qui sapius furatur minima, peccet mortaliter, & obligetur ad restitutionem?

Re-

Respondeo, certum esse, quod peccet mortaliter in quovis minimo furtulo, si furetur animo perveniendi successive ad materiam notabilem. Secundo, quod teneatur sub mortali ad restitutionem, quando pervenit ad summam notabilem, & oppositum damnatur in prop. 38. ab Innoc. XI., quæ habet: *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furtiva, quantumcumque sit magna summa totalis.* Tertio, quod ultima acceptio non sit mortalis, quando fur non est memor præteritorum furtulorum. Dubitatur solum, an talis acceptio sit mortalis, si fur sit illorum memor? Aliqui apud Sanch. lib. 7. Summæ cap. 21. cum Navar., Graff. negant, quia nunquam ex plurimis venialibus coacervatis pervenitur ad mortale; Sed communius affirmant, quia dum memor præteritorum furtulorum vult furari materiam parvam, quæ cum reliquis facit materiam notabilem, eo ipso habet animum damnificandi notabiliter; ergo peccat lethaliter: Qui enim sciens, quod ex actu suo levi sequitur damnum proximi notabile, vult talem actum facere, peccat mortaliter, puta si quis mentiatur sciens secuturum ex mendacio damnum proximi notabile; ergo etiam in casu nostro. In tali autem casu datur obligatio sub mortali restituendi id, quo restituto damnificatio proximi non remanet gravis; unde si saltem restituatur, quod ex ultimo furtulo sublatum est, non est peccatum mortale, ut docent communiter cum Sanch. contra Medin., & Cordub.

Dubitatur etiam, An si post minimum furtum complens materiam notabilem committatur aliud minimum, iterum peccetur mortaliter? Aliqui apud Rebel. docent peccari solum venialiter: Sed communius cum Sanch., Bonac., quod mortaliter, quia tale furtulum continuatur cum præcedentibus,

dum veluti renovatur voluntas damnificandi proximum notabiliter; Si tamen post ablatam notabilem quantitatem fur doleat de furto, & dum expectat opportunitatem restituendi, committat aliud furtulum, puto cum Bonac., quod peccet venialiter; quia in tali casu quantitas furtulorum non continuatur moraliter.

VII. Dubitatur tertio, Num qui commisit decem furtula nunquam peccando graviter, eo quod non advertit ad præterita furtula, cum quibus ultimum furtulum complevit materiam gravem, teneatur sub gravi ad restitutionem, etiam si res iis furtulis sublata non extet, nec ex iis fur sit factus ditior? Videtur quod non, quia in casu neque tenetur ad restitutionem ex re accepta, ut patet; neque videtur teneri ex injusta acceptione, eo quod ex culpa veniali non oritur obligatio gravis restituendi, ut alias dictum est.

Respondeo, communiter cum Lug., Carden., Tambur., & aliis contra nonnullos apud Moyam tract. 6. disp. 6. quæst. 4. putare, quod in tali casu detur obligatio gravis restituendi, non quidem orta ex culpis venialibus præteritis, sed quia dum fur advertit se per plurima furtula deliberata pervenisse ad notabilem quantitatem, advertit se damnificasse graviter cum plena deliberatione, & eatenus teneri ad refarciendum grave damnum illatum; quod si non refarciat, tunc graviter peccat. Et ratio ulterior ex Lug. est, ut diximus quæst. prima art. 4. num. 6. quia fur furando, verbi gratia quinque singulis vicibus singulos carolenos, singulis vicibus contraxit obligationem restituendi singulos carolenos; quando autem advertit se contraxisse obligationem restituendi quinque carolenos, quæ supponatur materia gravis, tunc advertit se sub gravi teneri ad hanc summam gravem restituendam, & ideo si non restituat,

pecc-

peccat graviter.

Neque dicas, legem iustitiæ non imponere pœnam gravem pro culpis venialibus adversus hanc virtutem; & ideo si quis incendat domum alienam cum culpa levi ex semiplena deliberatione, non tenetur damnum hoc grave libere causatum compensare; ergo neque in casu nostro.

Nam contra est, quia in casu nostro non datur ex iustitia obligatio restituendi in pœnam culparum venialium, quas fur commisit in singulis quinque furtulis, sed tenetur ex iustitia sub gravi compensare damnum grave quinque carolenorum ex vi contractus initi cum damnificato in singulis furtulis compensandi tale damnum, ita ut ad restituendos singulos carolenos solum obligetur sub levi ratione parvitatæ materiæ: Quando autem advertit materiam, quam tenetur restituere, esse gravem, puta quinque carolenorum, tunc vi contractuum præteritorum advertit se sub gravi teneri ad talem restitutionem; Quod non habetur in casu adducto de damnificatione gravi causata cum culpa levi ex semiplena deliberatione.

VIII. Quæritur tertio, An si plures furantes modicum notabiliter damnificent alterum, peccent singuli mortaliter?

Respondeo juxta fufius dicta quæst. pr. art. 4. num. 7. & quæst. 3. art. 6. num. 7. indubitatum esse, quod peccent mortaliter, si constituent unam causam, seu si de communi consensu damnificent, unde in solidum ad restitutionem tenentur; Si vero non de communi consensu, sed quilibet sciat, quod alii etiam ea modica furentur, Sanch. lib. 7. Summæ cap. 21. num. 22. putat, quod non peccent mortaliter; cuius sententiam putat probabilem Tambur. hic, eo quod unus nullo modo est causa furti alterius. Communius tamen docent eos mortaliter

peccare, quia quilibet ut causa partialis sciens, & volens concurrat ad damnum notabile proximi, unde pariter quilibet sub mortali tenetur restituere id, quo restituto tollatur notabilis damnificatio proximi: Et nisi restituant, excommunicationem incurunt, si qua lata est contra damnificantes: Immo si quilibet ignarus aliorum leviter damnificaverit, & feratur excommunicatio contra non restituentes, peccant mortaliter non restituendo, non ratione retentionis illius modicæ quantitatis, sed quia transgrediuntur grave præceptum Ecclesiæ, quod iuste imponi potest, quamvis materia restituenda sit levis, eo quod intendatur compensatio gravis damni illati proximo a pluribus, ut diximus quæst. i. quærendo an pro veniali detur obligatio restituendi. Ita Bonac. hic.

IX. Quæritur quarto, An liceat in gravi necessitate furari?

Respondeo, sententiam affirmativam olim docuisse utrumque Navar., Angel. Sylvest., Sà: Etenim cum dives in tali casu ex lege charitatis teneatur largiri sic egenti, videbatur irrationabiliter invitum, quod sibi clam auferretur, quod opus erat ad tollendam gravem necessitatem, (quam scilicet patiuntur ii, qui non habent necessaria ad statum suum). Verum hæc sententia merito damnata est ab Innoc. XI. propos. 36. quæ habet: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi*: Etenim quamvis dives teneatur lege charitatis largiri, at non tenetur lege iustitiæ; in debitis autem ex sola iustitia licita est occulta compensatio, non vero in debitis charitatis, aut alterius virtutis, unde vere furatur, & peccat, qui invito domino surripit ea, quæ sibi dominus debet ex alia virtute, quam ex iustitia: Exempli gratia, si quis voleat dare pauperi centum, & nolit votum servare, non proinde licitum est

est pauperi ea furripere: In extrema autem necessitate, (quam scilicet patiuntur ii, qui non habent necessaria ad sustentationem vitæ) quilibet potest aliena furripere, quamvis dominus debeat solum ex charitate ea subministrare; Et ratio est, quia in tali necessitate omnia sunt communia, itaut quilibet habeat jus accipiendi propria auctoritate, quod sibi est necessarium, & sic comparare dominium rei acceptæ, quin possit accipiens impediri a domino; & si impediatur, potest se tueri, & illum cum moderamine occidere, ut notat Less. cap. 12. dub. 12. apud Bonac.; Nisi tamen dominus sit in pari necessitate, etenim tunc melior esset conditio possidentis, ut diximus quæst. super. art. 1. Et ratio radicalis est, quia divisio rerum introducta jure gentium non potest adimere jus naturæ; jure autem naturæ quilibet habet jus utendi rebus ab auctore naturæ positis ad hunc finem, ut possint homines per illas vitam suam conservare; ergo jure naturæ quilibet potest in extrema necessitate usurpare ea, quibus extreme indiget. Lessius putat hunc discursum etiam militare in necessitate valde gravi, verbi gratia morbi, nuditatis; quia hæc videtur esse affinis necessitati extremæ, cum vita isthæc miserrima deterior ipsa morte reputetur; unde possit homo cum Jona cap. 3. dicere: *Melius est mihi mori, quam vivere*; Neque propositio damnata loquitur de necessitate hujusmodi valde gravi, sed solum de gravi necessitate, per quam scilicet quis deberet a suo statu decidere, in qua solum implorari potest officium Judicis Ecclesiastici, ut cogat divites ad largiendum, ut notat Laym. hic num. 8. ex Abbat., Sylvest., & Navar., Potest enim Judex compellere ad largiendum, quod solum ex charitate debetur.

Adde, quod quamvis non liceat in

gravi necessitate furari, probabiliter tamen potest differri restitutio, ut idem Laym. notat lib. 3. tract. 2. cap. 12. ex Less., Navar. contra Riccard., & Medin.: Quod ex illis duabus regulis evincitur. Prima est ex utroque Navar., quod nemo tenetur restituere cum suo detrimento notabiliter majore, quam sit commodum creditoris. Secunda est Scoti, Gabriel., & aliorum, quod quoties creditor rationabiliter contentus esse debet, ut restitutio differatur, potest differri, licet sit in vitus, *argum. cap. Ne quis 22., quæst. 2.*

X. Quæritur quinto, An famuli possint occulte furripere heris suis ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt?

Respondeo, sententiam affirmativam damnatam esse ab Innoc. XI. in propo. 37. quæ habet: *Famuli, & famula domestica possunt occulte Heris suis furripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt*; Docuerunt quidem Molin., Less., & alii apud Laym., quod si liquido constet de inæqualitate stipendii, possint uti occulta compensacione: Sicut enim qui necessitate, verbi gratia, coactus minoris justo vendidit mercem, potest in foro conscientie exigere defectum pretii; ita famulus exigere potest defectum stipendii, si ob necessitatem, vel errorem, &c., operam suam minoris justo locavit; Sicut etiam si manifestum sit, quod dominus considerato eorum labore, & consuetudine loci, non præbeat illis victum sufficientem. Verum laudati Doctores docuerunt, quod hoc debeat esse manifestum, nec satis sit, quod ita ipsi judicent; hoc enim jure merito damnatur a Pontifice: Raro autem est id manifestum, nam primo si dominus non indigebat opera famuli, sed rogatus illum conduxit, non potest hic conqueri de pretii exiguitate;

tarē; siquidem merces ultronea vilescunt. Secundo, si multi reperiantur, qui non eadem necessitate coacti, sed libenter cum eodem stipendio intervirent; nam sicut merces vilescunt ex multitudine vendentium, ita operæ ex multitudine locantium. Tertio, quia dominus forte promisit famulo remunerationem, quam deinde daturus est, ut diximus quæst. super., ubi de occulta compensatione.

XI. Queritur sexto; An filii peccent mortaliter peccato furti accipiendo occulte bona Patris?

Respondeo prænotando bona filiorum esse diversi generis, Castrensia, quasi Castrensia, Profectitia, & Adventitia. Primo itaque Castrensia sunt, quæ acquiruntur filio militando, aut quæ ratione militiæ illi traduntur; & ad hæc reducuntur, quæ filius in palatio Regis, vel donatione Regis acquirunt: Et horum bonorum tam dominium, quam ususfructus, & libera administratio pertinet ad filium invito Patre, unde potest de iis donare, & testari, nisi ætas impediatur. Secundo, quasi Castrensia sunt, quæ gaudent privilegio Castrensi, quamvis non acquirantur ex militia; Ea autem sunt, quæ acquiruntur ex officio publico, ut Advocati, Medici, Tabellionis, &c., aut ex professione alicujus ex septem artibus liberalibus, aut Theologiæ, vel Juris Canonici, aut Casarei, &c. Ad hæc reducuntur, quæ Clericus acquirunt ex officio, vel beneficio Ecclesiastico; item alia bona, quæ respectu laicorum sunt adventitia, respectu Clericorum sunt quasi Castrensia, si post clericatum acquisita sint. Tertio, Adventitia bona dicuntur ea, quorum proprietatem habet filius, & Pater ususfructum, & ea sunt, quæ filius acquirunt suo labore, industria, fortuna, vel jure hæreditario, aut a Matre, Avis maternis, consanguineis, amicis, &c., modo non sint bona castrensia.

Pars III.

Quarto demum Profectitia sunt, quorum tam proprietas, quam ususfructus pertinet ad Patrem; Et ea sunt, quæ dantur filio principaliter intuitu Patris. Bona autem, quæ a Patre assignantur filio ad Ordines Sacros, aut filia in dotem, aut causa nuptiarum, sunt profectitia, quatenus computantur in partitione hæreditatis cum fratribus; sed eorum proprietas, & ususfructus pertinet ad filios. In dubiis autem, an aliqua bona sint profectitia, an adventitia, aut Castrensia, judicandum in favorem possidentis, & si neuter possideat, dividatur, ut docet Tambur. lib. 1. cap. 3. §. 7. V. *Peculium filiorum*. In quibus autem casibus possit filius testari, & in quibus donare causa mortis, aut exponere ludo talia bona, consule eundem Tambur. lib. 5. cap. 4. §. 1. His prænotatis

Dico, filios tunc peccare mortaliter peccato furti, & teneri ad restitutionem, quando accipiunt notabilem quantitatem ex bonis, quorum possessio, vel ususfructus pertinet ad patrem, videlicet de bonis profectitiis, aut etiam adventitiis, non vero de castrensibus, aut quasi. Ita Less. cap. 12. dub. 13., & alii communiter apud Bonac. hic. Ratio est, quia accipiunt rem alienam accipiendo bona non solum profectitia, sed etiam adventitia; etenim ususfructus istorum ad patrem pertinet.

Dubium est, An filius, qui gerit negotia Patris, possit pro sua industria sibi accipere quicquid daretur externo?

Respondeo cum Less., & Bonac. citatis affirmative, (nisi filius intendat id facere gratis) cum non sit deterioris conditionis, quam extraneus, nec teneatur jure naturæ laborare pro patre, quando iste non eget. Tria tamen requiruntur, ut id licite fiat. Primo, ut ususfructum istius lucrari non sibi vindicet filius ante mor-

Y tca

rem patris, cum numeretur inter bona adventitia. Secundo, ut constet Patrem non inventurum alium, qui id faciat gratis, aut minori pretio. Tertio, ut filius saltem tacite ostendat, quod nolit gratis inservire; fortasse enim pater sibi alia via consulat, si id sciat; Quod si praerecundia nolit id ostendere, debet saltem constare, quod pater non sit sibi alia ratione consulturus.

XII. Quæritur septimo, An uxor peccet accipiendo bona mariti?

Respondeo, peccare, si absque expressio, aut praesumpto consensu accipiat aut bona communia, aut bona, quorum administratio, & ususfructus spectant ad maritum, eo quod rem alienam acciperet invito domino; Quare non peccat, si accipiat paraphernalia, utpote quorum administratio, & ususfructus ad uxorem spectat; Nec peccat, si elargiatur sive ad eleemosynas, sive ad honestas recreationes, quæ elargiri solent aliæ mulieres suæ conditionis; cum non possit circa hæc maritus esse rationaliter invitus: Sicut nec peccat mortaliter, si accipiat aliquid, quod maritus rogatus facile concederet ex praesumpta ejus voluntate. Et Dian. part. 5. tract. 8. resol. 34. cum Bannez, Malder., Ledesm., Granad. putat posse uxorem incio marito in eleemosynas, ac honestos usus sibi decentes disponere citra mortale de vigesima parte proventuum annualium.

Notandum itaque, alia bona esse solius mariti, alia solius uxoris, alia communia. Primo sunt bona communia, quæ conjuges percipiunt ex fructibus dotis, & arrharum, quamvis horum administratio, & ususfructus pertineant ad solum maritum. Secundo, sunt bona tantum mariti, quæcumque maritus possidet, dempta dote, & donatione facta causa nuptiarum, atque adeo sunt ma-

riti, quæ maritus acquisivit hereditate, aut propria industria, aut labore: Demum sunt bona tantum uxoris tam dos, quam paraphernalia, seu quæ mulier habet alio titulo, quam dotis, puta quæ ipsa acquisivit donatione, hereditate, aut labore, aut industria extraordinaria, præter laborem, & industriam debitam in administratione domus, juxta qualitatem familiarum, & dignitatem uxoris. Illud tamen interest inter dotem, & paraphernalia, quod dotis administratio, & ususfructus ad maritum pertineat; Econtra paraphernalium ad uxorem.

XIII. Quæritur octavo, Utrum peccet contra justitiam, & teneatur ad restitutionem, qui alium inducit ad peccatum, aut retrahit a bono opere, puta ab ingressu in Religionem?

Respondeo cum communi distinguendo: Etenim si id fiat sine vi, aut fraude, non peccatur contra justitiam, & ideo inducens ad culpam, quæ non sit contra justitiam, solum ex charitate tenetur curare, ut ille a peccato, ad quod induxit, resipiscat; si enim unicuique mandatum est de proximo suo, a fortiori tenetur, qui fuit causa peccati, aut abduxit a bono opere; Si vero id fiat per fraudem, aut vim, certe ex justitia tenetur ille non solum fraudem aperire, aut vim tollere, si perseveret, sed etiam precibus, aut alia via curare, ut alter a peccato resipiscat; etenim qui est causa injusta damni, ex justitia tenetur damnum illatum resarcire. Idem dicas de eo, qui falso dogmate circa fidem, vel mores aliquem decipit, quia per falsitatem, & per fraudem illum induxit ad peccatum.

Qui vero alium movet, aut quomodocumque inducit ad inferendum grave damnum alteri, procul dubio contra justitiam peccat, & ad restitutionem damni illati obligatur, ut constat ex thesi 39. confixa ab Innoc. XI.

XI. que habet: *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum Tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.*

Ex dictis sequitur, quod qui per vim, aut fraudem retraxit aliquem ab ingressu in Religionem, non solum tenetur ex iustitia vim, & fraudem tollere, quod omnes Doctores asserunt, sed etiam tenetur restituere damnum inde secutum, non solum ipsi avocato a Religione, sed etiam Religioni, habita ratione spei, quam habebat utilitatis ex tali viro, necnon periculi, quod ille mutaturus esset voluntatem. Ita Vasq; Molin. contra Sal. Aragon. apud Bonac. hic. Ratio est, quia sicut qui alterum impedit per vim, aut fraudem a consecutione aliqujus beneficii, officii, dignitatis, vel hæreditatis, tenetur ad restitutionem, quanti spes illa valet arbitrio prudentis viri, ita in casu nostro.

ARTICULUS V I.

De Restitutione facienda ob stuprum, & adulterium.

- I. *Ad quid teneatur deflorator Virginis, qua in stuprum sponte consentit? Et quid, si per vim, aut fraudem illam defloravit?*
- II. *Qui Virginem defloravit sicut matrimonium promittendo, tenetur illam ducere, quin satis sit illam dotare, seclusa disparitate inter illos.*
- III. *Adulter ob injuriam personalem marito irrogatam, tenetur petitione venia, aut aliis signis satisfacere. Prolem suam tenetur alere post tertium annum.*
- IV. *Si nobis inter legitimos a Matre supponatur, tenetur adulter compensare damnum, quod legitimi patiuntur.*
- V. *Adultera tenetur compensare damnum,*

quod ex prole illegitima patiuntur legitimi, non non tamen se infamando.

I. **Q**ueritur primo, Ad quid teneatur Stuprator, qui non promisit Virgini matrimonium?

Respondeo, quod si sine vi, aut fraude illam induxit, ad nihil teneatur; nisi forte læsa sit in honore ejus familia. Notandum tamen, quod si sponte Virgo consentit, corruptor Virginis non dicitur stuprum commisisse, sed fornicationem, ut communiter docent contra Cajet. Etenim si illa consentiat, nulli fit injuria; Ubi e contra in adulterio fit injuria ipsi vinculo maritali indissolubili, & ipsi Sacramento, si committatur consentiente uxore, & marito: Si vero per vim, aut fraudem aliquis Virginem defloravit, tenetur vel illam ducere, vel damnum aliter reparare, verbi gratia, constituendo dotem, &c.; etenim damnum cum injuria illatum rependi debet. Notandum tamen, quod si sic deflorata obtinuit deinde commodas nuptias, itaut nihil detrimenti acceperit ex defloratione, nihil ei restitui debeat propter periculum non invenienti commodas nuptias, quia nihil restitui debet pro periculo, quamvis sit pretio æstimabile, quando non sequitur damnum; neque propter deflorationem pudicitia quicquam restituendum, quia hæc non est pretio æstimabilis; sicut nec pretio æstimabile est membrum, quod abscinditur: Quia tamen periculum non invenienti commodas nuptias est pretio æstimabile, ideo si post deflorationem accepit, verbi gratia, centum propter tale periculum, & deinde bene nupsit, itaut nihil incommodi passa sit ex defloratione, non proinde tenetur restituere illa centum. Ratio est, tum quia probabiliter multi sustinent oppositam sententiam, quod scilicet tale periculum